

Kadınların Eş Seçme Stratejileri

Freud'a göre, erkekler gün boyunca uyanık kaldıkları zamanın büyük bir bölümünü karşı cinsi düşünerek geçiriyor. Peki kadınlar, erkekler ve onlarla eşleşme konusunda bütünüyle kayıtsız mı? Bu soruya bir yanıt "Kadınların Eşleşme Stratejileri" başlıklı makalesi Evolutionary Anthropology dergisinde yayınlanan Dr. Elizabeth Cashdan'dan geliyor. Cashdan'a göre, kadınlar, hayat arkadaşlarını seçerken başta çocuklarının geleceğini garanti altına almak üzere birçok ölçüt izliyor.

BU İNCELEMeye, kadınların eş tercihlerinde kaynak sıkıntısı ya da çıkar çatışması gibi nedenler yüzünden kısıtlanma olmadığını varsayarak başlamak istiyorum. Literatürde, istedikleri şeyi isteyen başka kadınlar olmasına ve kendilerinden tümüyle farklı tercihlere sahip erkeklere karşın kadınların istediklerini nasıl elde ettikleri sorusuna yönelik çalışmalar çok yeni. Okuduğunuz makalenin çoğu çıkar çatışmalarından kaynaklanan uzlaşmalarla ilgili.

Bunun nedenlerini araştırmadan önce bir açıklamada bulunmak gerekir. Burada bahsedilen tercih ve stratejilerin psikolojik eğilimler olarak geliştirildiği varsayılmıştır. Bu makalede de evrimsel antropolojinin, herhangi bir konuda olduğu gibi, doğal seçilimin üreme başarısını en yüksek düzeye çıkaran davranış ve tercihler yanını tuttuğu varsayılmıştır. Evrimsel antropoloji kuramında yüksek uygunluk (fitness) yolunun aynı zamanda mutluluğa giden yol olduğu ya da yaşam için uygun bir kılavuz oluşturduğu konusunda hiçbir şey bulunmamaktadır.

Kadınlar Ne Tip Erkek İster?

İyi Kondisyon

Kadınlar da, erkekler gibi sağlıklı eşler isterler. İyi fiziksel kondisyona sahip bir erkeği arar-

lar. Çünkü ötekilerden daha iyi niteliklere sahip olabileceği; iyi sağlık durumunu sağlayan özelliklerin kalıtsal olup dölün yararına olabileceği düşünülebilir. Buradaki sorun, her zaman olduğu gibi, sağlıklı bir kondisyonun nesnel belirtisinin nasıl farkına varılabileceğidir. Böyle bir belirtinin taklitçilerce kolaylıkla gösterilebilecek bir şey olmaması gerekir. Ya kolaylıkla taklidi yapılmayacak kadar pahalı olmalı, ya da bu belirtiyi sergileyememek kötü sağlık koşullarının doğal bir yan ürünü olmalıdır. Bunun en şaşırtıcı örneği de, yakın geçmişteki bulgula-

ra göre, kadınların simetrisizlikleri az olan erkekleri tercih etmeleridir. (Normal olarak simetrik olması beklenen özelliklerden sapmaların, gelişme bozukluklarından, çevresel zehirlerden veya parazitlerden kaynaklandığı kabul edilmektedir.)

Gangestad, Thornhill ve Yeo, inceledikleri kişilerde yüze ait olmayan yedi özellikte iki yanlı asimetriyi ölçmüş ve bu kişilerin yüzlerinin fotoğraflarını çekmişler. Özellikle kadınların erkekleri değerlendirmelerinde, simetriden en az sapma gösteren bireyin, en çekici yüze sahip olduğu yargısına ulaşılmış. Düşük dalgalanmalı asimetriye sahip erkekler, ortalama olarak daha fazla cinsel partner buluyor, aynı zamanda ilk cinsel ilişkilerini de daha erken yaşta kuruyorlar. Kadınların simetriden sapmayı belirlemek için yüzdeki ne gibi ipuçlarını kullandıkları daha bilinmiyor; ancak doğal seçilimin dışı tercihlerini bir eşte iyi kondisyon olmasını sağlayacak şekilde kesin olarak tartan mekanizmalarla biçimlendirdiği açık.

Kaynaklar

Birçok türde (böcekler, kuşlar, memeliler) dişiler kaynakları bol erkeklere yönelirler. Bu insanlar için de geçerlidir. Boss'un otuz yedi toplumda yaptığı kültürler arası anket, -gerçek değerlerin beklendiği kadar yüksek çıkmasına karşın- tüm toplumlardaki kadınların, müstakbel bir eşin maddi olanaklarına erkeklerden

daha fazla değer verdiğini ortaya koymuştur. Farklı kültürlerden kadınlar mali başarı ile ilişkilendirilebilecek nitelikleri (olgunluk, hırs ve çalışkanlık) olan eşlere tercihlerini ifade etmişlerdir.

Amerikan toplumundan alınan örneklerin daha ayrıntılı incelenmesi, kadınların kısa süreli eşleşmelerde kaynaklara hemen erişimi tercih ettiklerini; ancak uzun süreli eşleşmeleri belirlerken gelecekte kaynak sağlamaya yönelik işaretlere daha çok değer verdiklerini göstermiş.

Kadınlar böylesine belirlenmiş tercihler doğrultusunda davranıyorsa, zengin erkeklerin daha fazla eşe sahip olmasını beklemeliyiz. Gerçek durum da böyledir. Bunu gösteren farklı kültürlerle ait kanıtlar elimizde mevcut. En iyi avcılarının en fazla cinsel partnere sahip olduğu Ache ve Sharanahua gibi eşitlikçi toplumlarda bile kaynakların kadınlar için olan önemi çok belirgin.

Zenginlik ile erkeklerin eşleşme-deki başarısı arasındaki ilişki, kadınların eş olarak zengin erkekleri seçmesi ile de tutarlıdır. Buna karşın, bu durum erkekler arasındaki rekabet yeteneğindeki farklılığı da gösteriyor olabilir. Kadınlar üzerinde hakimiyet kurma konusunda varlıklı bir erkek rakiplerini kolaylıkla alt edebilir.

Çok eşliliğin nedenlerini çözmek çok zor ve tartışılması bu makalenin ilgi alanı dışında. Ancak yine de, kadınların zengin, yüksek statülü erkek seçimleri birçok polijenik toplumda önemli bir etkenmiş gibi görünüyor. Çok kadınla eşleşmenin kadınların zengin erkeklerle olan tercihlerinin bir sonucu olduğuna dair en iyi kanıt, Bergerhoff Mulder'in Kipsigi'ler üzerindeki araştırmasıdır. On yedi yıldan fazla bir süre boyunca toplumdaki evlilik geçmişlerini bir incelemede izleyen Mulder, bölgede yeni olan bir kadının kendisine daha fazla arazi önerebilecek (yani var olan karılarına bölündükten sonra müstakbel karısına kalacak olan arazi) bir koca seçmesinin daha olası olduğunu göstermiştir. Bölünmeden önceki toplam zenginliğin erkeğin eş bulma şansıyla tamamen ilgisiz olması, çok eşlilikte doğrudan erkek rekabetinden çok kadınların seçiminin anahtar olduğunu gösteriyor.

Statü

Hayvancılıkla geçinen göçerlerden ve tarım toplumlarından, karmaşık tabakalı devletlere kadar birçok farklı toplumda yüksek statülü erkekler zengindir. Ancak statü başka çekicilikler de yaratabilir. Yüksek statülü erkeklerin çocukları ötekilerden daha iyi yetişebilir ve babalarının statüye sahip olmasını hazırlayan özelliklerinin varisi olabilir. Güçlü ve yüksek statülü bir erkeğin, bir kadını başka erkeklerin istenmeyen ilgisine karşı korumayı başarması daha olasıdır. Bu yüzden kadınların statü belirtilerine önem vermeleri şaşırtıcı değildir.

Vücutun büyüklüğü, kuvvet ve dayanıklılık gibi bazı belirtilerin insan evrimine dayanan kökenleri vardır. Farklı kültürlerle ait kadınlar, kendilerinden yaşlı ve uzun erkekleri tercih eder. Amerikan toplumunda uzun erkekler varlıklı olmaya meyillidir. Kabile toplumlarında politik olarak önemli "büyük adam"ların bazen fiziksel olarak da büyük olarak tanımlandığı olur. Olgunluk da -en azından erkeklerde- yüksek statü ile ilişkilendirilir. Bu durum kadınlara çekici gelir. Keating, polis büroları için geliştirilmiş olan tanımlama materyalini kullanarak yüze ait birtakım özellikleri işlemiş ve kadınların olgun yüz niteliklerini (çıkık çene, kıllı kaşlar, küçük gözler ve ince dudaklar gibi) hem daha baskın, hem de daha çekici olarak değerlendirdiklerini ortaya çıkarmış. Kadınların kalça ve bele göre daha geniş omuzlar gibi testosterone bağlı niteliklerle ilgili tercihleri de muhtemelen sosyal açıdan erkeğin baskınlığı ile ilişkili.

Başka Kadınlarla Çıkar Çatışması

İdeal erkek, onun için rekabete girmeye değer. Kadınlar bunu yapabilmek için çok çeşitli silahlar kullanır. Rakiplerine vurmak ya da haklarında aslı olmayan söylentiler yaymak gibi bazı yöntemler doğrudan bir nitelik taşıyır. Erkekleri kendi gençlik çekicilikleriyle, sadakat sözleri ve bazen de dramayla ayartmak gibi bazı yöntemler de dolaylıdır. Hangi koşullar bu farklı taktikleri kullanmalarına yol açar?

Doğrudan Rekabet

Daly ve Wilson, erkekler arasında dışı için rekabetin dişiler arasındakine göre çok daha yoğun olduğu, çok dışı ile eşleşen topluluklarda beklendiği gibi kendi cinsiyetinden olanı öldürmenin büyük çoğunlukla erkeğe özgü bir iş olduğunu gösterdiler. Yine de kadınlar da başka kadınlara karşı bazen şiddete başvurur. Yaptığı kültürler arası bir ankette Burbank, kadınlar arası saldırganlık gerçekleştiğinde bunun daha çok erkeklerin ilgisi için çekişen kadınlar arasında olduğunu bulmuş. Çok eşli toplumlarda kumaların birbirine düşmanca davrandığı sık sık görülür. Tek eşli toplumlarda bile kadınlar arası kıskançlık şiddete dönüşebilir.

Sadakatsizlik ve rastgele cinsel ilişkide bulunma suçlamaları kadınlar ara-

sı şiddetin sık rastlanan nedenlerinden birisidir. Britanyalı işçi sınıfından okul kızları üzerinde çalışan Campbell, seçmiş olduğu örneklemin % 73'ünün en azından bir kere bir başka kızla yumruk, tekme ya da tokatla kavgaya çıktığını bulmuştur. Bu kızlar ve daha alt toplumsal sınıftan genç kızlar arasında kavganın en sık rastlanan nedeni, bir kızın cinsel itibarının ve bütünlüğünün korunması olmuştur. Erkek kendine ait olmayan bir çocuğa yatırım yapmak istemeyeceği için, uzun süreli bir ilişki sağlamak isteyen bir kadın için iffetin önemli olduğu açıktır. Rakibe ait çocuğun birçok babası bulunduğu gibi babalık konusundaki suçlamalar Venezuela'nın Margarita Adası'ndaki kadınlar arasında yaygın bir dövüş nedenidir. Amerikalı kolej kadınları arasında bile, kadının cinsel itibarına saldırı, rekabet durumundaki kadınları küçük düşürmek için kullanılıyor.

Campbell, Britanya örneklerinde, özellikle de yaşça büyük kızlar ve kadınlar arasında, dövüşün sevilen belli bir eşin paylaşılmasını yüzünden ortaya çıktığını bulmuş. Schuster'e göre bu Zambiyalı kentli yetişkinler için geçerlidir. Bu toplulukta kadınlar arası saldırganlığın ana nedeni belli bir erkek için yapılan kavgadır. Schuster bu toplumda yüksek statülü erkekler ve sağladıkları kaynaklar için yoğun rekabetin bulunduğunu bildirmiştir. Bir kadının bir başka kadına ait olan erkeğin ilgisini çekmeye çalışmasının, genellikle yoğun şiddete ve bazen de ciddi yaralanmalara yol açtığını belirlemiştir.

Okuyucularım, bu yazarlar tarafından aktarılan kadın saldırganlığının

düzeyine şaşırabilirler, ancak birçoğumuz bu yazarların incelediği türde toplumlarda büyümemiştir. Öyleyse hangi durumlar kavgayı, riske girmeye değer kılar? Campbell, rekabete dayalı saldırganlığın kadınların eşlerini kendilerinin seçtiği, erkek sayısında kıtlığın olduğu ve erkeklerin niteliklerinde büyük farkların bulunduğu yerlerde tercih edildiğini öne sürüyor. Erkek niteliklerindeki yüksek çeşitlilik, sosyal olarak tek eşliliğe zorlanan tabakalı toplumlarda şiddeti kızıştıran bir etkidir. Erkeklerin adam öldürmesinin fazla olduğu ve hapiste birçok erkeğin bulunduğu bu gibi toplumların alt sınıflarında erkek azlığı çok kritik olmalıdır. Herhalde bu yüzden, kentli işçi sınıfı kızları arasında ki kavgaların yüksek sayısı şaşırtıcı değil.

Ancak bu görünüm hakkında hâlâ çözümlenmemiş bazı sorular vardır. Genç kızlar itibarlarına bu kadar düşkünken, niye yetişkin kadınlar belli bir erkeği bulmak ve onu elde etmek tutmak için dövüşmeye bu kadar yatkınlar? Erkeklerin herhangi bir ilişkiye yatırımlarının az olduğu bir toplumda, iffete duyulan bu kaygı nedendir? Hem Margarita'da, hem Zambiya'da babanın yatırımının az olduğu anlatılmıştı. Bu, karmaşık toplumlar içindeki yoksul kesimlerde tipik olarak azdır. Durum Britanyalı okul kızları için de geçerlidir. Öyleyse, bu genç kadınlar iffetleri için niye bu kadar kaygılanıyorlar?

Babanın yatırımının az olduğu toplumlar, genellikle kadınların cinsel özgürlüğü ile ilişkilendirilir. Erkekten daha az yatırım bekleyen Amerikalı bir kadın cinselliğini, yatırımda bulunacak bir erkek bulmayı uman kadından da-

ha fazla ön plana çıkarır. Bu durumda iffet kaygısının ikincisinde daha kritik ve babanın az yatırımda bulunduğu Zambiya ve Margarita gibi yerlerde de düşük olmasını beklemek gerekmez miydi? Öyleyse, yatırımda bulunmayı kabul eden erkekleri olan toplumdaki kadınlar niye daha az dövüşüyor? Bu soruları yanıtlamak için iki nokta daha dikkatli inceleme gerektirir: Kadınların diğer kadınların eşleri ile cinsel ilişki kurmalarının ne kadar mümkün olduğu ve yaşa bağlı olarak bir kadının ne istediğinin ve babadan beklediği yatırımın ne kadar değiştiğidir.

Hem Birleşik Devletler'de, hem Zambiya'da yetişkin kadınlar maddi kaynaklar ve onları sağlayan erkekler için rekabet halindedir. Schuster tarafından incelenen Zambiya'nın elit-altı kadınları cinsel konularda davetkâr olarak tanımlanmış. Birçok Zambiya kabilesinin ana soyunun izlenmesine ilişkin gelenekleri, daha geleneksel Zambiyalılar arasında bile babaya olan güvenin fazla olmayacağını düşündürüyor. Bu durum tabakalı sanayi toplumlarında, sosyal merdivenin en altına doğru olan, anaodaklı (matrifokal) topluluklarda da geçerlidir. Böyle bir toplulukta kadın, kendi eşiyle kısa süreli ilişkiye girmek isteyen diğer kadınlardan doğrudan girişimler gelmesini bekleyebilir. Erkek yatırımının fazla ve kadınların kısa süreli ilişkilere daha az hevesli olduğu topluluklarda, bu gibi girişimler kadınlar için daha az tehdit yaratır. İstenilen erkek sayısının azlığından çok, cinsel olarak kısıtlamayı kabul etmeyen rakip sayısının fazlalığı, babanın yatırımının az olduğu topluluklarda görülen kadınlar arası saldırganlığın temelinde yatıyor olabilir.

Campbell, Marsh ve Paton tarafından incelenen genç kızlar arasında itibar için dövüşmek, ekonomik durumlarındaki yaş etkisinden ve erkek yatırımı ile ilgili beklentilerinden kaynaklanıyor olabilir. Bu kişiler muhtemelen baba evlerinde yaşamaktaydılar ve bu yüzden daha sonraları ihtiyaç duyacaklarından daha az kaynağa gereksinimleri vardı. Ayrıca yüksek statülü bir erkeğin kendilerine yatırımda bulunmasını sağlamak konusunda daha iyimser olabilirler. Schuster, incelediği Zambiyalı kadınları gençken iyimser ve hayalperest; yakışıklı, varlıklı, eğitilmiş bir erkekle evlenip, dört çocukla bü-

yük bir evde yaşamayı hayal eden insanlar olarak tanımlıyor. Ancak bir dizi hayal kırıklığına yol açan ilişkiden sonra katlaşıp, birkaç erkek arkadaş elde ediyor ve erkekleri ellerinde oynatır hale geliyorlar.

İffet ile ilgili kaygılar gençken önemli olabilir ancak kadınlar daha sonraları başka sorunlarla yüz yüze gelirler. Arzulanan bir eş bulma konusundaki iyimserlik Fildişi Sahilleri'nde Abidjan kadınlarında da anlatılmıştır. Onlara göre "gençlik en son kertesine kadar değerlendirdikleri geçici bir hazinedir." Genç yetişkin kadınlar arasında görülen, eşleşecekleri erkekler hakkındaki iyimserlik dönemi dışı psikolojisinin olağan bir özelliği olabilir. Bir kadının üreme değeri ve dolayısıyla sosyal sıralama içinde yukarı doğru bir evlilik yapma şansı gençken en yüksektir. Cinsel sınırlama ve iffetle ilgili kaygı, arzulanan bir eş bulmayı daha olası hale getirir.

Kadın yaşlandıkça, özellikle de kendisine beklediğini elde edemeyeceğini düşündürtecek hayal kırıklıkları yaşarsa, eş bulma taktiklerinde bir değişiklik beklenebilir. Bir başka deyişle, Schuster'in görüştüğü kişiler, aslında çok rasyonel davranmış olabilirler. Bu deneyimin paylaşılıp paylaşılmadığını bilmek ilginç olabilir. Buna benzer bir değişimin ipucu Marsh ve Paton'un genç kızlarında da var. Bu yazarlar, saldırganlıkları konusunda genç kızların kararsız olduklarını; zira bu durumun kadınlığa uygun olarak değerlendirilmediğinin farkında olduklarını belirtiyor. Ancak yazarlar yaşça daha büyük genç kızların saldırganlık konusunda kendilerini tutmadıklarını ve kadın gibi görünmemeye aldırma-dıklarını da belirtiyor.

Dolaylı Rekabet

Literatür, bir erkeğin bir kadında neler istediğinin tutarlı bir resmini çizer: Genç (üreme gücünün en yüksek olduğu yaşta), güzel (sağlıklı, doğurgan ve genç), iffetli (kendisi söz konusu olmadığında) ve varlıklı olmalı. Ayrıca kadın, -buradaki kanıtlar dolaylı olsa da- erkeğin akranları ile olan üstünlük çekişmesi konusundaki itibarını tehdit etmemeye dikkat etmelidir. Kadınların erkekler için rekabet etmedeki bir yolu, onlara istediklerinden fazlasını vermektir.

Genç Görünmek

Gençlik ve sağlık doğurganlığın önemli belirtilerindedir. Bunun için düzgün bir ten, sağlıklı kaslar ile genç ve sağlıklı olmanın diğer belirtileri erkekler tarafından çekici olarak değerlendirilir. Dünya üzerindeki tüm erkekler kendilerinden daha genç kadınları tercih eder ve eş olarak seçerler. Dahası, genç ve taze yüz özelliklerine sahip kadınlar en çekici olarak tanımlanır. Bu yüzden, daha genç görüne yarışında kozmetik ve diğer güzellik ürünlerinden yararlanan kadınlar, zaman içinde gelişmiş bir erkek tercihi kontrol edebilmek için rasyonel bir davranış sergilemektedirler. Kalçaya göre küçük bir bele sahip olma (düşük bel-kalça oranı) sadece Amerikalı

erkek ve kadınlarca değil, başka etnik gruplarca da çekici bulunmaktadır. Östrojene bağlı bir özellik olan düşük bel-kalça oranı, hem yüksek doğurganlığın, hem de birçok yapısal bozukluklara yol açan hastalıklara karşı daha dayanıklı olma ile ilişkilendirilir. Moda, elbette, bu özellikleri taklit etmenin ve abartmanın birçok yolunu bulmuştur.

Güvenilir Görünmek

Erkekler, babası olduklarından emin olduklarında, çocuklarına daha fazla yatırımda bulunurlar. Bu yönden kadınların bu noktada onlara güven vermek için çok önemli nedenleri vardır. Kadınlar -dikkat, erkekler değil!- yeni doğmuş bebeklerinin babaya benzediğini daha çok belirtiyorlar. Erkeklerin çocuklarına çok yatırımda buldukları toplumlarda, kadınlar babalık güvencesini garanti altına alacak şekilde davranıyorlar. Dickemann'a göre kadın iffeti ile ilgili kaygılar, "en altta

çok fazla sayıda dilenci, serseri, boşta gezen erkek ve bekârın bulunduğu; ikinci eş, cariye ve haremli oluştuğu çok eşliliğin en üstte görüldüğü", aşırı derecede tabakalaşmış çok eşli toplumlarda zirveye ulaşıyor. Kadının iffeti ile ilgili kaygılar salt erkek yatırımının fazla oluşu nedeniyle değil, aynı zamanda artan rekabet nedeniyle oluşan ve kaybedecek çok az şey olan erkeklerin fazlalığından ötürü, bu toplumdaki kocalarca benimsenir. Manastıra kapanma ya da cinsel denetimin diğer biçimlerinin genellikle erkekler değil, kadınlarca zorlanması da dikkate değer. Kadın cinselliğinin genellikle erkekler tarafından denetimi olarak görülen kadın sünneti kadınlara kadınlar tarafından uygulanır. Kadınlar kendi istekleri ile kızlarını bu ızdırıp verici işleme sokarlar. Muhtemelen bu yapılmazsa kızlarının arzulanan bir eş bulması mümkün olmayacaktır.

Drahoma

Tüm dünyadaki erkekler kadın güzelliğine ve iffetine değer verirler. Bu yüzden dünyadaki tüm kadınların bu niteliklerin reklamını yapmalarını beklemek akıllıca olur. Ancak drahoma gibi ekonomik açıdan teşvik edici etkilerden etkilenme sadece az sayıda topluma özgüdür. Peki o zaman drahomaya nerede ve ne zaman rastlanır?

Drahoma yüksek nitelikli erkekler için kadınlar arası rekabetin bir başka biçimi olarak görülür. Gaulin ve Boster bu rekabetin en fazla olduğu toplumlarda drahomanın bulunacağını öngörmüşlerdir. Ne gibi durumlar böylesine yoğun bir rekabete yol açıyor? Erkeklerin ellerindeki kaynakların niteliği çok farklılık gösteriyorsa çok eşlilik genellikle tercih edilir. Aslında çok eşlilik bir bakıma bu farklılıkları uzlaştırır, çünkü varlıklı erkekler kaynaklarını daha çok eşle paylaşmak zorundadırlar. Bu yüzden çok arzulanan bir erkek için en kıyasıya rekabet, çok tabakalı, tek eşliliğin kural olduğu toplumlarda yaşanmalıdır. Beklediği gibi, Gaulin ve Boster'in kültürler arası incelemesi (her ne kadar drahomaya bazı aşırı derecede tabakalaşmış, çok eşli toplumların üst tabakalarında da rastlanıyorsa da) tabakalaşmanın, sosyal olarak tek eşliliğin kabul edilmesi ile bir arada bulunması durumunun, drahomanın en büyük habercisi olduğunu göstermiştir.

Erkeklerle Olan Çıkar Çatışması

Kadın ve erkekler kendi uygunluk durumlarını farklı yollardan en iyi şekilde artırabilirler. Bunun için, kadın ve erkek arasındaki çıkar çatışması maalesef eşleşme oyununun temel bir parçasıdır. Bir erkek kendi uygunluk şansını çocuklarına yatırımda bulunarak ve eş sayısını en fazla çıkartarak artırabilir. Ancak birine ayrılan kaynak ve zaman diğeri ile çatışır. Bu gibi konularda sağlanacak uzlaşmalar erkeklerin taktiklerinde çeşitliliğe yol açar. Darper ve Harpending'e göre "herifler" (eşleşme fırsatlarını çoğaltmanın yollarını arayan, az yatırımda bulunan erkekler) ve "babalar" (bir tek cinsel eşe bağlanmış, çok yatırımda bulunan erkekler) iki üç tipi oluştururlar.

Erkeğin karşı karşıya kaldığı uzlaşma olanakları, kadınların seçeneklerini tanımlar. Bir kadın, başka yönlerden eş olma değeri düşük, ancak yatırımda bulunabilecek bir erkeği mi kendine bağlamalı; yoksa yatırımda bulunmaktan kaçınan bir "herif"le birlikte olup, kaynaklara hemen ulaşmak ve daha iyi genler almakla mı yetinmeli? Her ikisini de aynı zamanda elde etmeye çalışması biraz zor olacaktır. Zira bir "herifi" baştan çıkartacak olan cinselliği abartan davranışlar, iffeti önemseyen bir "baba"ya itici gelebileceği gibi bunun tersi durum da geçerli olabilir.

İkisini de Elde Etmek: Karma Taktikler

Yakın geçmişte yapılan araştırmalar ikisini de elde etmenin olanaksız olmadığını göstermiştir. Kadınlar başka yönlerden arzulanır olabilecek olan bir erkekle eşleşirken, bir başka erkekten de yatırım elde etmeyi deneyebilmektedir. Baker ve Bellis evli kadınların evlilik dışı serüvenleri olduğunda, öteki erkekle olan birleşmelerin kadının doğurgan zamanında daha çok olduğunu ortaya koymuş. Bu bulgu kadınlar için kısa süreli eşleşmenin amaçlarından birinin, daimi eşleri dışındaki bir başka eş sayesinde "iyi genleri" garanti altına almak olduğunu göstermiş. Bir kadın, karma cinsel taktikler uygulayabilmek için aldatma yolunu seçebilir. Baker ve Bells, en fazla sayıda sperm alıkonulmasını sağlayan kadın orgazmlarının, erkeğin boşalmasından bir dakika önce

ve kırkbeş dakika sonrası arasında geçen sürede olduğunu bulmuşlar. Çok fazla sayıdaki kadınla yapılan anket verilerine göre, kadınlar daimi eşleriyle karşılaştırıldığında, evlilik dışı ilişkilerinde bu tip orgazmlara daha kolay ulaşıyorlar. Veriler, başka şeylerin yanı sıra, erkeklerin cinsel ilişkide buldukları kadınların cinsel tatminleri hakkında kaygı duymaları için önemli sebeplerin olduğunu gösteriyor.

Kadınlar kısa süreli ilişkilerindeki partnerlerinde, uzun süreli eşlerinden daha fazla cinsel çekicilik arıyorlar; bu da kısa süreli gizli ilişkilerden iyi-gen elde edileceği düşüncesine destek sağlamaktadır. Kadınları kısa süreli eş aramaya ittiği düşünülen diğer nedenler arasında şunlar sayılmaktadır: Kaynaklara hemen erişme, erkekler

arası sperm yarışının teşviki, erkeklerin müstakbel bir evlilik ortağı olarak değerlendirilmesi ve babalığı belirsizleştirerek yavrunun yaşama şansının artırılması.

Seçim Yapmak: Cinsel Sınırlama

Kişinin Yakın Çevresindeki Belirleyiciler

Erkeklerin uyanıklığı, kadınların yukarıda tanımlanan karma taktikleri uygulama olanaklarını kısıtlar. Bu da kadını bir seçim yapmaya zorlar. Cinselliğini bir "herif" kazanmak (hazır kaynaklar, iyi genler ve erkeğin daha sonra fikrini değiştirme olasılığı ile birlikte) için mi kullanmalı, yoksa iffetini ve diğer çekici yanlarını ön plana çıkar-

ıp yatırımda bulunabilecek, uzun süreli bir "baba" mı bulmalı? Gangestad ve Simpson bir kadının cinsel bir ilişkiye girmeden önce ne kadar zaman ve umutlandırmaya gereksinim duyduğunu (ki bu değışkene cinsel sınırlama demektedirler) ölçmüşler ve ikizler üzerindeki çalışmalarla bunun genetik temellerini keşfetmeye çalışmışlar. İddialarına göre bu davranışın altında yatan bazı kişisel özellikleri kalıtsaldır ve genetik varyasyon bimodal olarak dağılmıştır.

Cinsel sınırlamada erken öğrenmenin de rolü olduğuna dair kanıtlar bulunsa da, bu etkiyi genetik etkiden ayırt etmek güçtür. Hetherington, "babası olmayan" (çok küçükken annesiyle babası boşanmış olan) gençlerin davranışları üzerinde gözlem yaparak, büyürken yanlarında babaları olan gençlerle ve anneleri boşanmış değil de dul olan gençlerle karşılaştırmış. Boşanma yüzünden babası olmayan genç kızlar erkeklere karşı diğer iki gruptaki kızlardan daha baştan çıkarıcı davranmışlar. Bunlar ve diğer ilgili sonuçlar, uygun eşleşme taktiklerinin erken öğrenilmesinin bir kanıtı olarak yorumlanıyor. Bu doğruysa, anneleri boşanmış ve anneleri dul olan kızların arasındaki fark, onların erkekler hakkındaki bilgileri babalarının yok oluşundan çıkarsamak yerine, annelerinden öğreniyor olmaları. Muhtelemem aldıkları ders: "Erkeklerin yatırımlarına güvenmeyin -yüksek statülü erkeklerle olan kısa süreli gizli ilişkilerden ne koparabilirseniz, alın."

Cinsel sınırlamaya yol açan yakın mekanizmalar hem genetik, hem çevresel olabilir. Bunun birini doğrulayan veriler diğerinin sıfırlanacağı anlamına gelmez.

Uyumsuz Yorumlar

Kadınların bu farklı stratejileri geliştirmelerine neler yol açıyor? Çoğu kadının diğer ekonomik seçenekleri ile ilişkilidir. Aynı zamanda kadının yatırımda bulunan bir erkek bulma olasılığı ile de ilgilidir. Lisans öğrencileri arasında yapılan bir araştırmada; kadınların babanın yatırıma dair beklentileri yüksekse, cinselliklerini daha az ön plana çıkardıkları, romantik eşler ile cinsel ilişkide bulunma olasılıklarının daha düşük olduğu ortaya çıkmış. Babanın yüksek düzeyde yatırım yapacağı beklentisi ve buna bağlı olarak oluşa-

cak kadın eşleşme stratejileri aşağıda belirtilen durumlarda ortaya çıkar: a) Erkeklerin kadınlara göre oranları fazlaysa. Yani kadınlar açısından bir "alıcı pazarı" oluşursa. b) Diğer kadınlar cinsellikleri açısından sınırlanmışsa. Böylece bir erkek yatırım yapmadan cinsel ilişkide bulunamayacaktır. c) Erkeklerin önemli yatırımda bulunabilecek durumda olmaları halinde. d) Erkek yatırımlarının çocuğun yaşama şansını belirgin şekilde artırmış durumda.

Erkekler istediklerini herhangi bir yatırımda bulunmadan alabiliyorlar mı? Cinsiyet oranlarında farkın az oluşu bunu olası kılıyor; zira uygun yaş aralığında evlenebilir kadının fazlalığı erkeğe olan rekabeti kızıştırıyor. Birleşik Devletler'de 1946-57 arasında bebek doğumlarındaki patlama, buna benzer bir durum yaratmıştı. Bu dönemde doğan kadınlar, kendilerinden birkaç yıl önce doğmuş olan bir grup içinden eşler arıyorlardı. Gutentag ve Secord bu durumu 1960'larda başlayan ve hepsi zayıf ilişkilerin bir göstergesi olan gayrimeşru doğumlarıdaki aşırı artışa, evlenmeden bir arada yaşayan çiftlere, boşanmaya ve anaodaklı ailelere bağlıyor.

Evlenme sayısındaki azalmanın etkileri Güney Amerikalı avcı-toplayıcılar olan Hiwi ve Ache'lerde de hissedilmiş. Hiwi'ler arasında evlenmeye uygun kadınların kıtlığı erkekleri tek eşliliğe ve getirinin az olmasına karşın yüksek yatırımda bulunmaya zorlamıştır. Buna karşın, Ache yerlileri arasında kadın fazlalığı erkeklerin az yatırımda buldukları bir taktik belirlemelerine yol açmış.

Erkeklerin yatırımda bulunabilecek kaynakları var mı? Yüksek işsizlik oranı yüzünden belirgin bir yatırımı sergilemedeki yetersizliğin, Birleşik Devletler ve tabakalı toplumların alt sınıflarında anaodaklı aileleri çoğalttığı sık sık iddia ediliyor. Buna karşın, bir kadının eşleşme olanağı sunabilecek erkekler arasında farklar olduğunda maddi olanakları az olan bir erkek, bebeklerin ve çocukların doğrudan bakımını gibi başka yollarla bunun eksikliğini giderebilir.

Babanın yaptığı yatırımın belirgin getirileri var mı? Erkeklerin gerekli kaynakları sağladıklarında ve dağıtımını yaptıklarında ve muhtemelen çocuklarına baktıklarında bile, aslında bunları yavrularının yaşama şanslarını artırmanın ötesinde, daha başka eşlerin dikkatini çekmek için yapmış olmaları bu sorunu daha karmaşık hale sokuyor. Bu durum böylesi bir davranışı "babanın yaptığı yatırım" olarak sınıflandırmamanın uygun olup olmadığı sorusunu doğuruyor. Babanın güdülerine bakılmaksızın, bir erkeğin çocuğuna gösterdiği belli bir miktar çaba; babanın yardımı olmaksızın çocuklarına bol kaynak sağlayan kadınlardan az olacaktır. Bundan ötürü, kadınlarda yüksek boşanma oranının ve daha çok cinsel özgürlüğün, kadının kendi ekonomik yeterliliği ile ilişkisi vardır.

Erkeklerden ekonomik bağımsızlık bir kadının kendi çabası, zengin sosyalist ülkelerde olduğu gibi devlet yardımı ya da başka bayan akrabaların desteği ile gerçekleştirilebilir. Irons, belli bir çevrede nadir olana ulaşmada kadın koalisyonları hem erkek koalisyonlarından, hem de erkeklerin tek başlarına olduklarından daha verimli olursa, evliliklerin azaldığını iddia ediyor. Bunun en açık örneği, bir kadının en yakın ilişkisinin kadın akrabaları ile olan, kadın akraba grubunun besinin çoğunun üretiminden sorumlu olduğu bahçeci (horticultural) topluluklardır.

Ana soyunun izlendiği, anaodaklı toplumlar kadınların bağımsızlıkları ve kadın iffeti konusundaki kaygılarının azlığı ile ünlüdürler. Benzer bir duruma, tabakalı toplumların alt sınıfların-

daki anaodaklı ailelerde de rastlanılmaktadır. Bu topluluklardaki erkek desteğinin güvenilirlikten uzak oluşu, ana tarafı akrabaların aracılığıyla, özellikle de kadının annesinden, bir yatırımı gerekli kılmaktadır. Yoksul bir siyah toplulukta kadınlar belirgin bir şekilde çok genç çocuk sahibi olmayı tercih etmişlerdir. Böylece çocuğun anneannesi çocuğun yetişmesinde rol oynayabilecek kadar genç ve sağlıklı olabilmekteydi.

Kadının ekonomik bağımsızlığı ve düşük erkek yatırımı arasındaki ilişkinin nedenleri iki biçimde olabilir. Bir kadının ekonomik bağımsızlığı ister kendine destek olan bir kadın akrabadan, ister emek pazarındaki kendi çabalarından kaynaklansın; bu durum düşük cinsiyet oranından ya da işsizlikten kaynaklanan erkek yatırımının azlığı-

nın bir sonucu olmaktan çok, ona bazen bir yanıtıdır. İsveç gibi ekonomik bağımsızlığın devlet yardımı ile ortaya çıktığı zengin sosyalist ülkelerde, erkeğin düşük yatırım yapmasında daha çok kadının ekonomik bağımsızlığı rol oynamaktadır. İsveç'te vergi mükellefleri eskiden kocalarının sağladıkları şeyleri etkin bir şekilde sağlayarak, kadınları erkeklerden bağımsızlaştırmıştır. Bu yüzden pratikte hiçbir İsveç kadını evlenmeden önce bakire değildir. Böylece, erkeklerin iffete verdikleri önem bununla orantılı olacak şekilde dünyadaki en düşük orana inmiştir.

Seçim Yapmak: Erkeklerle Rekabet

Kadınlar ekonomik yeterliliği ve yatırımda bulunan bir uzun süreli eşi arzulayabilirler, ancak bunu elde etmek zor olabilir. Erkekler yatırımlarının getirisi az olduğunda (ki anne ekonomik açıdan bağımsızsa durum bu olacaktır) daha az yatırımda bulunmaktadırlar. Buna ek olarak göstereceği olgunluk, hakimiyet ve diğer erkeklerle başarılı bir rekabet gibi ekonomik başarıyı mümkün kılan özellikler, erkeğin akranları arasındaki statüsünü tehdit edecekse, bu durum kadını eş olarak daha az çekici kılar. Kadınlardaki olgun kişilere ait özelliklerin, erkeklerde hem

cinsel ilgiyi, hem de yatırımda bulunmayı kısıtladığına dair bazı kanıtlar bulunmaktadır. Genç ve taze yüz özelliklerine sahip kadınların daha çekici olarak değerlendirildiklerini görmüştük. Ancak neye göre çekici? Cunnigham incelediği Amerikalı erkeklere, büyük gözler, küçük burun ve çene çıkıntısı gibi bazı yeni doğmuş bebeğe özgü niteliklerin, dar yanaklar ve geniş yanak kemikleri gibi olgun kişilere özgü nitelikler kadar çekici geldiğini bulmuş. İncelenen erkekler, bu iki grup özelliklerden birine sahip olan kadını daha çok işe almak isteyeceklerini belirtmişler. Ancak olgun kişiye has özellikler değil, sadece yeni doğmuş bebek özellikleri

bir kadını cinsel açıdan daha çekici yapıyor ve erkeğin parasal yatırımda bulunmasını, fiziksel riske girmesini ve fedakârlıkta bulunmasını sağlıyor. Ancak kadınların bir ikileme karşı karşıya kaldıkları bir gerçek. Bu ikilem, kadınlar erkeklere karşı gösterdikleri kendilerini aşağılayıcı davranışlarda daha da bariz olarak görünebiliyor. Kadınların ve kızların erkeklere karşı rekabette bulunurken, tamamen kadınlardan oluşan gruplardaki rekabete göre daha başarısız oldukları görülmüş. Bu durum hem stereotipik olarak erkek bilinen, hem de cinsiyete özgü olmayan farklı pek çok görev çeşitlerinde gösterilmiş. Ayrıca kadınlar, iki cinsiyetin bulunduğu gruplardaki tartışmalarda, kendi cins gruplarındakilere göre buyruk altındakilere özgü bir vücut duruşu sergiliyor. Buna ek olarak karma okullarda okuyan kızlar, sertliklerini kız okullarındaki öğrenciler kadar abartmıyor.

Bu tip bir davranışın, kadının yatırıma olan ihtiyacını ilân etme olasılığı da var. Verilerin bazıları bu beklentiyi destekliyor. Örneğin erkekten çok küçük bir yatırım bekleyen kadının, kendi gücünü ve kaynaklarını kullanmayı bir eş bulmanın yolu olarak seçmesi diğer kadınlardan daha olasıdır. Ancak bu hipotez diğer çalışmalardaki verilerle pek de iyi desteklenmiş değildir. Akla uygun gelen bir başka açıklama da, eşinden daha başarılı olan bir kadının, onun erkek hiyerarşisi içindeki yerini bozabileceğidir. Bir başka deyiş-

le, ekonomik başarı kadını çekici bir eş yapsa da, bunu elde etme süreci içinde kadın erkeğin statüsünü (özellikle de diğer erkekler onu izliyorken) tehdit etmemeye çalışmalıdır. Açıklamaların her biri, ekonomik bakımdan kendine yeterlilik ile arzulan bir eşin elde edilmesi arasında bir ikilem yaratmaktadır. Cinsel sınırlama ile ilgili ikilemde (yani, cinselliğini ön plana çıkarıp kısa süreli eşler mi bulmalı, yoksa iffetini vurgulayıp uzun süreli bir eş mi kendine çekmeli) olduğu gibi, bir kadının en iyi taktiği yatırımda bulunan bir erkeği elde etme şansı kadar, kendi kaynakları ve rekabet yeteneğine de dayanır.

Sonuç

Son on yılda bir kadının eşinde ne beklediği ile ilgili birçok şey öğrendik. Kadınların varlıklı, sağlam fiziksel kondisyonlu, yüksek statülü erkeklere değer verdikleri açık. Kadınlar, kaynaklarını yatırıma çevirme isteğine sahip erkeklere ayrıca değer veriyorlar.

Araştırmaların pek azı, kadınların böyle bir eş başka kadınlarla olan rekabet ve aradıkları erkeklerle olan çıkar çatışmalarına rağmen nasıl ele geçirdikleri konusuna odaklanmıştır. Bir kadının bir başka kadınla rekabet etmesinin bir yolunun, kendisini daha çekici kılmak olduğu uzun zamandır biliniyordu. Şimdiyse, kadınların ayrıca doğrudan rekabete giriştikleri ve repertuarlarına fiziksel saldırganlığı da kattıklarını görüyoruz.

Her iki durumda da asıl zorluk kadının bir rekabet "silâhını" değerine ne zaman tercih ettiğini anlamaktır. Şu ana kadar anlaşılan o ki, arzulanabilir eş sıkıntısı çekilen ve çeşitli erkeklerle kısa süreli gizli ya da açık ilişki kurmak isteyen kadın bolluğu olan toplumlarda, fiziksel saldırganlık tercih ediliyor.

Kadınlar erkeklerle de çıkar çatışması yaşıyorlar. Erkekler farklı kadınlarla birlikte olup, üreme şanslarını en yükseğe çıkarmada daha şanslılar. Bu hedefe ulaşırken erkekler genç, cinsel olarak kısıtlanmamış kadınlara ilgi duyacaklardır. Ancak kadın, çocuğun erkeğe ait olduğuna onu ikna edene kadar, kadının çocuğuna yatırımda bulunmak istemeyecektir. Ekonomik yönden bir kadını çekici bulsa da, ona yatırımda bulunmaya pek de hevesli olmayacaktır. Ayrıca kadının ekonomik başarısı yüzünden akranlarının gözünde statüsünün tehlikeye girmesini de istemeyecektir. Kadınlar bazen bu gibi uzlaşmalarda karma cinsel taktikler kullanarak arayı bulmaya çalışsalar da, erkeklerin uyanıklığı onların bu imkânlarına bir sınır getirecek ve bir seçim yapmaya zorlayacaktır.

Bir kadın erkeklerle ekonomik bağımsızlığını pekiştirecek, ancak bir eş olarak kendini daha az arzulanır kılabilecek şekilde açık açık rekabet mi etmelidir? Erkekleri çekecek ancak onların kendine olan sürekli yatırımlarını kaybetmesine yol açacak şekilde cinselliğini mi ön plana çıkarmalıdır? İşte buradaki zorluk, bir taktiğin diğerinin yerine geçmesine yol açan etkenleri anlamaktır. Genelde bir kadının kullanılabileceği optimal stratejinin onun ekonomik seçeneklerden ve erkeğin yatırımdan ne beklediğine bağlıdır.

Kadın stratejilerinin makalede anlatılan etkenlere göre nasıl biçimlendiğini daha yeni anlamaya başlıyoruz. Bu noktanın aydınlatılması ise gelecek araştırmaların konusu olacaktır.

Elizabeth Cashdan, "Women's Mating Strategies", *Evolutionary Anthropology*, Vol 5, 1996
Çeviri: Murat Maga

Konu Danışmanı: Aygen Erdentuğ
Doç. Dr., Bilkent Üniversitesi
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Bilgisayarınızın markası ne olursa olsun, üzerindeki monitör NOKIA olmalı.

300 XA: Zirveyi her yerden görebilirsiniz. Nokia 300 XA Düz Panel Monitöründe 16 milyon rengin yüksek oranlı parlaklığını 140 derece yatay ve dikeyden görebilir, Süper TFT teknolojisiyle ve titreşimsiz özelliğiyle gözlerinize ziyafet çekebilirsiniz.

Sıradan monitörler, yaydıkları yüksek radyasyonla, insan sağlığını ve çevreyi olumsuz etkiler, iş verimini büyük ölçüde azaltır. 15, 17, 19 ve 21 inçlik Nokia Monitörleri, insan sağlığını etkilemeyecek kadar az radyasyon seviyesiyle sıradan monitörlerden ayrılır. Programlamaya ihtiyaç göstermeden kullanılan "PnP" özelliğiyle, multimedya uygun ve çok yüksek çözünürlüğe sahip Nokia Monitörler, Başarı Elektronik'in yurt çapında yaygın satış sonrası servis garantisine satışa sunuluyor. Kullandığınız bilgisayarın markası ne olursa olsun üzerindeki monitör Nokia olmalı.

446Xpro:

- FST 0.22 yatay Mask Pitch
- 1600 x 1280, 80 Hz
- Dinamik odaklama
- Plug'N Play seviye 2B+
- 0.26 dot pitch
- On screen menü
- TCO 95, TÜV-GS
- TÜV-ERGO
- VESA DPMS ve Nutek PowerSaver

NOKIA

BAŞARI ELEKTRONİK®

Ankara (0312) 384 20 00 • İstanbul (0216) 416 01 50 - (0212) 259 08 02 / 03 • İzmir (0232) 463 58 45 • Adana (0322) 457 59 00 • Bursa (0224) 234 35 55
Türkiye tek yetkili distribütörü Başarı Elektronik'tir. <http://www.basari.com.tr> / www.nokia.com.
Yetkili Dağıtıcılar: İstanbul Park (0212) 221 17 91